

รูปแบบและปัจจัยการคงอยู่ของ ภูมิทัศน์พื้นที่ “บ้านเรือน และที่อยู่อาศัย” แงวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Patterns and Factors Remain of
Vernacular Landscape “Residential”
Khammouane Province, Lao PDR

Received : March 11, 2019

Revised : April 2, 2019

Accepted : April 11, 2019

อัมปา บัวระภา

อาจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150

Umpa Buarapa

Lecturer, Faculty of Architecture, Urban Design and Creative Arts, Mahasarakham University,
Maha Sarakham, Thailand 44150

Email: lang_zuzu@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและปัจจัยของการคงอยู่ของภูมิทัศน์พื้นที่ถิ่น “บ้านเรือนที่อยู่อาศัย” แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์รูปแบบบ้านเรือนที่อยู่อาศัยและการจัดการภูมิทัศน์โดยรอบ พบว่า (1) วัฒนธรรมและการสืบเชื้อสายลาวลุ่มมีแนวคิดการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบลุ่ม มีวิถีชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรม (2) คติความเชื่อแบบดั้งเดิมซึ่งไม่ยึดติดกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ความเจริญด้านการคมนาคมขนส่ง และเทคโนโลยีสมัยใหม่ และ (3) สภาพเศรษฐกิจของครัวเรือน ทั้ง 3 ปัจจัยส่งผลต่อรูปแบบและการคงอยู่ของบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ทั้งภายในตัวเรือนและภูมิทัศน์โดยรอบ โดยแบ่งตามลำดับความใกล้ชิดจากตัวเรือน ดังนี้ พื้นที่เลี้ยงสัตว์ ปลูกผักสวนครัว ปลูกไม้ผล กลุ่มไม้พื้นถิ่น พื้นที่ปลูกข้าว แนวป่าไม้เดิมโอบล้อมโดยภูเขา การวางแผนชุมชนเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบเดิมแต่รูปแบบที่อยู่อาศัย และการจัดการภูมิทัศน์โดยรอบยังคงอัตลักษณ์เดิมเอาไว้

คำสำคัญ: ภูมิทัศน์พื้นถิ่น, ภูมิทัศน์วัฒนธรรม, การจัดการภูมิทัศน์, แขวงคำม่วน

ABSTRACT

This article aims to study patterns and factors remain of Vernacular Landscape “Residential” Khammouane Province, Lao PDR. Study the documents and related research to analyze the Residential patterns and Landscape management. The research found that (1) Lao culture and descent has a conceptual of settlement in the lowlands and agricultural society (2) The traditional beliefs is not attached to the economic and social development, Transport prosperity and Modern technology and (3) Household economy. The third factor affecting the patterns and factors remain of residential both the housing and the surrounding landscape divided into the following are Animal husbandry Planting vegetable Fruit trees Local tree Rice field Forest and surrounded by mountains. The community planning has changed from the original but the Residential pattern and Landscape surrounding remains the same.

Keywords: Vernacular Landscape, Cultural Landscape, Landscape Management, Khammouane Province

1. บทนำ

ภูมิทัศน์พื้นถิ่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในแต่ละพื้นที่ที่เกิดจากการผสมผสานกันระหว่างองค์ประกอบของภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และธรรมชาติ (ศนิ ลิ้มทองสกุล, 2549) ภูมิทัศน์ท้องถิ่นถูกสรรค์สร้างขึ้นมาจากการปรับตัวของมนุษย์ให้เข้ากับสภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และระบบนิเวศของพื้นที่ตั้ง (นพรัตน์ โอศิริ, 2545) เกิดจากมนุษย์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าไปปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมเดิมและสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมต่อการดำรงชีวิต สอดคล้องกับธรรมชาติและลักษณะภูมิประเทศโดยมีวัฒนธรรม วิถีชีวิต คติความเชื่อ สภาพเศรษฐกิจสังคม เกิดเป็นที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำมาหากิน มีความเฉพาะตัว ถือเป็นเป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพราะเกิดขึ้นจากกระบวนการเดียวกัน (อำภา บัวระภา, 2557) ภูมิทัศน์พื้นถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือการเชื่อมสัมพันธ์ธรรมชาติกับสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อสื่อให้เห็นถึงวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์และการตั้งถิ่นฐาน โดยมีอิทธิพลและข้อจำกัดทางกายภาพของสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคมทั้งภายในและภายนอก (อริยา อรุณินท์, 2548) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นสภาพแวดล้อมสร้างสรรค์เกิดขึ้น

จากการจัดการของมนุษย์เพื่อให้เกิดการดำรงชีวิตอยู่โดยปกติสุขโดยมีข้อจำกัดของเทคโนโลยี ความเชื่อทางศาสนา ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อพื้นที่ (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2551) ภูมิทัศน์พื้นถิ่นมีตั้งแต่ขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่ หลากหลายรูปแบบ เช่น การตั้งถิ่นฐาน การวางผัง เส้นทางสัญจร บ้านเรือนที่อยู่อาศัย พื้นที่เกษตรกรรม และการใช้พืชพรรณ เป็นต้น รูปแบบของภูมิทัศน์พื้นถิ่นเกิดจากปัจจัยหลากหลาย หากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์พื้นถิ่น และปัจจัยการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์พื้นถิ่นประเภท “บ้านเรือนที่อยู่อาศัย” เพราะการเปลี่ยนค่านิยมใหม่ให้มีความทันสมัย ส่งผลให้มีการรื้อถอนบ้านเดิมและสร้างใหม่ ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอาจส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงชุมชนทั้งด้านบวกและด้านลบ หากขาดการวางแผน การจัดการที่ดี อาจส่งผลกระทบต่อพื้นที่ได้ การพัฒนาชุมชนไปในทิศทางเดียวกันจนไม่สามารถแยกความแตกต่างหรืออัตลักษณ์ของพื้นที่ได้ ยิ่งส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์พื้นถิ่นของแต่ละที่จะมีความเด่นชัดน้อยลง จนมีความคล้ายและเหมือนกันในที่สุด

ศึกษาโดยการตรวจเอกสารงานวิจัยประวัติศาสตร์ความเป็นมาของแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อวิเคราะห์ประวัติความเป็นมาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกพื้นที่ตั้งและการตั้งถิ่นฐาน การศึกษางานวิจัยและบทความเรื่องภูมิทัศน์พื้นถิ่น ภูมิทัศน์วัฒนธรรม รูปแบบ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องของการเกิดลักษณะภูมิทัศน์พื้นถิ่นนำมาวิเคราะห์รูปแบบของภูมิทัศน์พื้นถิ่นประเภทบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของพื้นที่ศึกษาและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

วัตถุประสงค์ของบทความนี้คือ (1) ศึกษาประเด็นลักษณะกายภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัยและการจัดการพื้นที่โดยรวมถึงพื้นที่เกษตรกรรม ตลอดเส้นทางหมายเลข 12 นครพนม - แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (2) ศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดลักษณะบ้านเรือน และ (3) ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยการคงอยู่ของภูมิทัศน์พื้นถิ่น “บ้านเรือนที่อยู่อาศัย” แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2. คติความเชื่อ การเมืองการปกครอง

ความเชื่อ ศาสนาและวัฒนธรรมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนับถือศาสนาพุทธถึง ร้อยละ 66 แต่ลาวนับถือศาสนาผีสูงถึง ร้อยละ 30.7 ประเทศไทยไม่มีศาสนาผีแต่ก็นับถือผีเช่นเดียวกับลาว การทำกิจกรรม และการดำเนินชีวิตของชาวลาวมีความผูกพันกับผีมากกว่า ผีในธรรมชาติและผีบรรพบุรุษ ลาวยังมีความเชื่อเรื่องขวัญ โดยเชื่อว่ามนุษย์จะมีขวัญประจำตัวหากขวัญออกจากตัวจะต้องทำพิธีเรียกขวัญกลับมา คติความเชื่อดังกล่าวเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อรูปแบบของภูมิทัศน์พื้นถิ่นของไทยและลาวที่มีความคล้ายคลึงกัน (วิทย์ บัณฑิตกุล, 2555)

การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีความสัมพันธ์กับไทย เมื่อสมัยพระเจ้าเซษฐาธิราชที่ 1 (พ.ศ. 2092) จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ลาวเคยตกเป็นเมืองขึ้นฝรั่งเศสช่วงปี พ.ศ. 2450-2496 ถูกแบ่งเขตปกครองออกเป็น 9 แขวง คือ นครเวียงจันทร์ หลวงพระบาง พวน ห้วยพัน ห้วยของ คำม่วน สะหวันนะเขต สาละวัน และจำปาสัก (พยนต์ ทิมเจริญ, 2537) พ.ศ. 2518 ได้จัดการปกครองเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 1 นครหลวงเวียงจันทร์ (เมืองหลวง) 1 เขตปกครองพิเศษไซสมบูน และ 16 แขวง (วิทย์ บัณฑิตกุล, 2555) ปัจจุบันแบ่งเป็น 1 นครหลวง ได้แก่ นครหลวงเวียงจันทร์ และ 17 แขวง ซึ่งแต่ละแขวงจะมีเมืองเอก เช่น แขวงหลวงพระบางมีหลวงพระบางเป็นเมืองเอก ประชากรอาศัยอยู่มากที่สุดที่นครหลวงเวียงจันทร์ รองลงมาคือ เมืองปากเซ ไกสอน พรมวิหาร หลวงพระบาง ชำเหนื่อ โพนสุวรรณ ท่าแขก เมืองไชย วังเวียง และปากซัน

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอพยพย้ายถิ่นฐานจากหนีการกดขี่ไปยังประเทศเพื่อนบ้านรวมถึงในประเทศไทย การอพยพของชนชาติลาวทำให้เกิดการเดินทางของวัฒนธรรมคติความเชื่อเข้าไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตในพื้นที่ใหม่ เช่น การเลือกที่ตั้งและการวางผัง ลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัยและการจัดการพื้นที่รอบ รวมถึงพื้นที่เกษตรกรรม

ส่งผลให้เกิดการกระจายตัวของวัฒนธรรมลาวทั้งภาคกลาง ภาคตะวันออกและภาคอีสานของไทย ในช่วง พ.ศ. 2554 มีการสร้างสะพานมิตรภาพไทยลาวและจัดตั้งเขตเศรษฐกิจจำเพาะท่าแขกและภูเขียว การเดินทางสะดวก แต่ไม่ส่งผลกับการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยของชุมชนบริเวณริมถนนหมายเลข 12 แขวงคำม่วนหลวงยังมีรูปแบบคล้ายคลึงกับที่อยู่อาศัยของลาวพวนในอดีต แม้จะปรับเปลี่ยนรูปแบบไปบ้าง แต่ยังคงอัตลักษณ์เดิมไว้

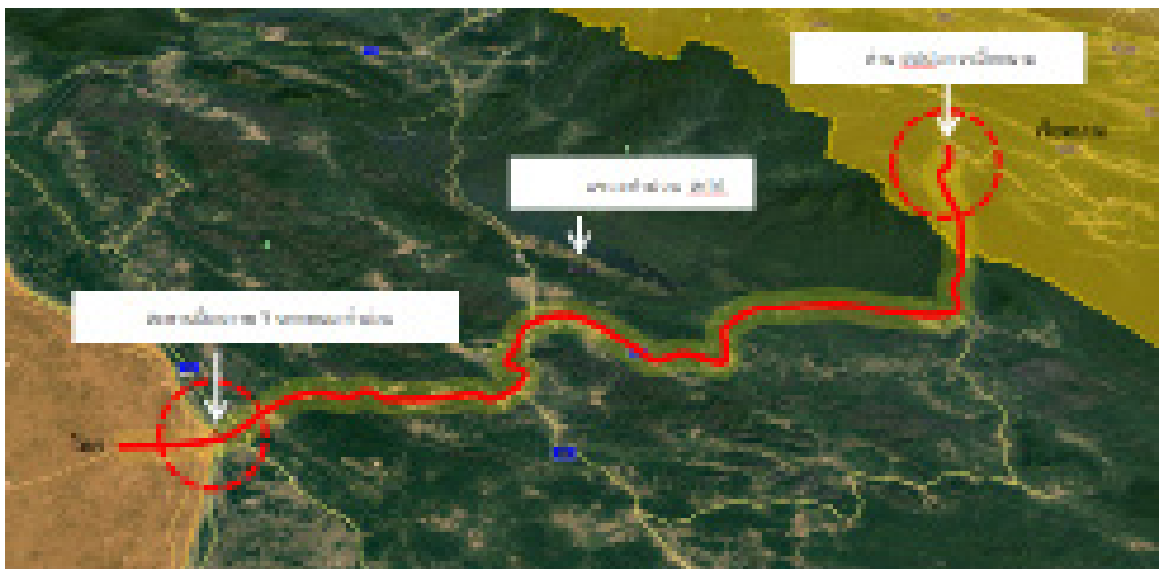
3. การอพยพย้ายถิ่นฐานและการกระจายตัวของวัฒนธรรม

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศไทยมีรากฐานวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน จากประวัติศาสตร์ การเคลื่อนย้ายของชาติพันธุ์ไทลาวในพื้นที่ภาคอีสาน การอพยพหนีจากศึกสงครามและแสวงหาพื้นที่ตั้งที่มีความอุดมสมบูรณ์มากกว่า (นพดล ตั้งสกุล, 2555) รวมถึงการย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวพวน ลาวโซ่ง ลาวครั่ง และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นจากศึกสงครามยังประเทศไทยและประเทศเวียดนาม (อรศิริ ปานินท์ และ นพดล จันทวีระ, 2555 อ้างถึง สีลาวิระวงศ์, 2540) ชาวลาวสืบเชื้อสายมาจาก “สายภูเลย” และเคลื่อนย้ายไปทางลุ่มแม่น้ำโขงผ่านแม่น้ำคาน แม่น้ำแขวง และแม่น้ำอุไปตั้งถิ่นฐานอยู่หลายพื้นที่ทั้งในไทย เวียดนามและจีน (บุญมี เทบศรีเมือง, 2553) ลาวเคยอยู่ภายใต้การครอบครองของอาณาจักรน่านเจ้ามีตำนานโดยขุนบรม และขุนลอ มีลูกหลานสืบต่อมาจนถึงสมัยพระเจ้าฟ้างุ้มผู้ซึ่งรวบรวมอาณาจักรล้านช้างในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13 มีกษัตริย์ปกครองสืบทอดต่อกันมาหลายพระองค์ เช่น พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ซึ่งมีสัมพันธไมตรีที่แนบแน่นในรัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิและพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช นับเป็นยุคทองของราชอาณาจักรล้านช้าง ภายหลังเมื่อพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชเสด็จสวรรคต เชื้อพระวงศ์ลาวต่างแย่งแย่งราชสมบัติจนอาณาจักรล้านช้างแตกเป็น 3 ส่วนคือ อาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ และอาณาจักรล้านช้างจำปาศักดิ์ เป็นอิสระไม่ขึ้นต่อกัน และเพื่อชิงความเป็นใหญ่ต่างก็ขอสวามิภักดิ์ต่ออาณาจักรเพื่อนบ้าน เช่น ไทย พม่า เพื่อขอกำลังมาช่วยรบกับอาณาจักรลาว ในที่สุดอาณาจักรลาวทั้ง 3 ก็ตกเป็นประเทศราชของอาณาจักรสยามในปี พ.ศ. 2321 (วิทย์ บัณฑิตกุล, 2555) ถึงแม้จะมีการเดินทางเพื่อไปสร้างชุมชนแห่งใหม่แต่ก็ยังคง ยึดหลักคติความเชื่อเดิมจึงทำให้ยังคงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานและการวางผังชุมชนในแบบเดิมตลอดจนลักษณะที่อยู่อาศัยและการจัดการพื้นที่โดยรอบจากการศึกษาพบว่าสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่ยังคงหลงเหลือรูปแบบที่อยู่อาศัยแบบเรือนพื้นถิ่นและการจัดการพื้นที่แบบสังคมเกษตรกรรม ถึงแม้จะมีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และเส้นทางการสัญจรที่สะดวกสบายมากขึ้นก็ตาม

4. ลักษณะทางกายภาพกับการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมเพื่อการอยู่อาศัยและการดำรงชีวิต

ลักษณะทางกายภาพประเทศของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แบ่งได้เป็น 3 เขต คือ (1) เขตภูเขาสูง สูงกว่าระดับน้ำทะเล 1,500 เมตร อยู่ในเขตภาคเหนือ (2) เขตที่ราบสูง สูงกว่าระดับน้ำทะเล 1,000 เมตร ตั้งแต่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของที่ราบสูงเมืองพวนไปจนถึงชายแดนกัมพูชา ได้แก่ ที่ราบสูงเมืองพวนแขวงเชียงขวาง ที่ราบสูงนากายบริเวณแขวงคำม่วน และที่ราบสูงบริเวณภาคใต้ และ (3) เขตที่ราบลุ่ม เป็นเขตที่ราบตามแนวฝั่งแม่น้ำโขงและแม่น้ำต่าง ๆ มีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุด เป็นอยู่อาศัยที่สำคัญ (วิทย์ บัณฑิตกุล, 2555) แนวที่ราบลุ่มเริ่มตั้งแต่บริเวณตอนใต้ของแม่น้ำโขงเรียกว่า ที่ราบลุ่มเวียงจันทน์ ผ่านที่ราบลุ่มสุวรรณเขต อยู่ตอนใต้เข้บังไฟและเข้บังเหียง และที่ราบจำปาศักดิ์ทางภาคใต้ ปรากฏตามแนวแม่น้ำโขงไปจนจรดชายแดนประเทศกัมพูชา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแม่น้ำสายสำคัญหลายสาย คือ แม่น้ำโขง ใช้ในด้านเกษตรกรรม การประมง การผลิตพลังงานไฟฟ้า การคมนาคม แม่น้ำอู แม่น้ำงึม แม่น้ำเซ้งเหียง แม่น้ำทา แม่น้ำเซกอง และแม่น้ำเซ้งไฟ อยู่ในแขวงคำม่วน-สุวรรณเขต ลักษณะภูมิอากาศ อยู่ในภูมิอากาศเขตร้อน มีลมมรสุมแต่ไม่มีลมพายุ ในเขตภูเขาทางภาคเหนือและเขตเทือกเขามีลักษณะที่ร้อนกึ่งหนาว อุณหภูมิเฉลี่ยสูงถึง 15-30 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม ร้อยละ 75 - 90 ส่วนในฤดูแล้งตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเมษายน ปริมาณน้ำฝนมีเพียงร้อยละ 10-25

แขวงคำม่วน อยู่ห่างจากนครหลวงเวียงจันทน์ลงมาทางทิศใต้ถึง 350 กิโลเมตร เป็นเมืองศูนย์กลางของการเดินทาง และเป็นด่านพรมแดนและท่าด่านที่สำคัญ พื้นที่นี้มีการค้นพบมนุษย์ศรีโคตรบูรณบริเวณถ้ำผาแพนที่มีอายุเก่าแก่ 6,100 ปี ชุมชนที่อาศัยอยู่ก็สืบเชื้อสายภูเลย บริเวณเมืองท่าแขก นครพนม สหวัณนะเขต (บุนมี เทบศรีเมือง, 2553) จึงมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ราวคริสต์ศตวรรษที่ 5 แขวงคำม่วนเคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรฟูนันและเจนฬา โดยได้เรียกขานเมืองนี้ว่า “ศรีโคตรบูร” ต่อมาเมื่อฝรั่งเศสยกทัพมายังเมืองศรีโคตรบูรในปี พ.ศ. 1910 เมืองศรีโคตรบูรจึงเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองท่าแขก ในเมืองท่าแขกจึงพบสถาปัตยกรรมแบบฝรั่งเศสหลายแห่ง ปัจจุบันทางรัฐบาลลาวได้เปลี่ยนชื่อแขวงใหม่ให้เป็นคำม่วนมีอาณาเขตติดต่อกับเมืองพวน แขวงเชียงขวาง อยู่ในเขตที่ราบสูงของชาวพวนมีการโยกย้ายถิ่นฐานเนื่องจากศึกสงคราม และการล่าอาณานิคมในแถบอินโดจีนของฝรั่งเศส ในช่วงปี 2426 ชาวพวนได้อพยพเข้าป่า บนเขา และพื้นที่ใกล้เคียงบางส่วนอพยพไปเวียงจันทน์ และกลับมาตั้งถิ่นฐานเดิมอีกครั้งเมื่อสงครามสงบ (อรศิริ ปานินท์ และ นพดล จันทวีระ, 2555, อ้างถึง สีลา วีระวงษ์, 2540)

ภาพที่ 1 เส้นทางการศึกษา ถนนหมายเลข 12 จากด่านนครพนม ประเทศไทย-แขวงคำม่วน สปป.ลาว
ที่มา: ผู้นิพนธ์

ภาพที่ 2 ภูมิทัศน์บริเวณสองข้างทางบริเวณถนนหมายเลข 12 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ที่มา: ผู้นิพนธ์

5. คติความเชื่อและรากฐานวัฒนธรรมก่อเกิดรูปแบบบ้านเรือนและการจัดการภูมิทัศน์

คติความเชื่อของลาวพรวน คือ การตั้งถิ่นฐานบริเวณพื้นที่ราบลุ่มใกล้แหล่งน้ำมีพื้นที่ป่าเดิมเพื่อการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการอพยพย้ายถิ่นฐานไปยังพื้นที่ใดก็ตามจะยึดคติความเชื่อดั้งเดิมและมีการประยุกต์ใช้ให้เข้ากับพื้นที่ โดยคติความเชื่อการวางผังชุมชนของลาวพวนมีองค์ประกอบหลัก คือ กลุ่มเรือน ที่นา แหล่งน้ำ และป่าชุมชนเพราะเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต การตั้งชุมชนใหม่เพิ่มขึ้นและมีการตั้งบ้านเรือนตามแนวถนน และหันหน้าสู่ถนนหลักเพื่อให้สะดวกต่อการสัญจรส่วนพื้นที่เกษตรกรรม จะยึดตามพื้นที่ราบตลอดแนวสองฝั่งถนน การวางผังชุมชนของลาวพวนแบบใหม่จึงมีรูปแบบการตั้งบ้านเรือนที่เปลี่ยนแปลงไปองค์ประกอบ 1 ใน 4 คือ การวางบ้านเรือนกระจายเป็นหลัง มีระยะห่างกัน วางตามแนวถนนที่ตัดผ่านไม่วางเป็นกลุ่มเหมือนในอดีต การขยายบ้านเรือนจะขยายไปตามเส้นทางสัญจร จึงไม่เหลือรูปแบบของกลุ่มเรือน เหลืออยู่เพียง 3 อย่าง คือ ที่นา แหล่งน้ำ และป่าชุมชน โดยพื้นที่ราบลุ่มถูกประยุกต์ใช้เป็นพื้นที่เกษตรกรรมตลอดแนวสองข้างและขยายไปถึงบริเวณเทือกเขาที่ล้อมรอบสลับกับแนวเขาเนื่องจาก ลักษณะกายภาพของพื้นที่ 2 ข้างทางถนนหมายเลข 12 เป็นที่ราบหุบเขา มีภูเขาหินปูนโอบล้อมเป็นแนวยาวตลอดเส้นทาง พื้นที่ราบดังกล่าวถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นพื้นที่เกษตรกรรม และการปลูกข้าวเป็นหลัก มากกว่าร้อยละ 90 ของพื้นที่ ไม่พบการปลูกพืชไร่หรือพืชสวน เนื่องจากลักษณะกายภาพของพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีภูเขาโอบล้อมทั้งสองด้าน และมีแม่น้ำไหลผ่านจึงมีปริมาณน้ำเพียงพอในการทำนา ตลอดเส้นทางสัญจรหลักจะเห็นทุ่งนาทอดยาวไปตามสองข้างทาง และขยายออกไปตามพื้นที่จนถึงแนวเขาที่รายล้อมอยู่และแนวป่าเดิมเป็นแนวกั้นก่อนจะถึงภูเขาหินปูน เพราะบริเวณเชิงเขาจะมีแนวกันหินขนาดใหญ่ที่ไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์เพื่อการทำนาและปลูกพืชได้จึงยังคงสภาพเป็นป่าเดิมซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อการใช้งาน เช่น หาหน่อไม้เป็นอาหาร ตัดไม้ไผ่มาสร้างบ้าน สร้างกระท่อม ทำรั้ว ทำประตูบ้าน เป็นต้น เชิงเขาบางแห่งมีตะกอนดินสะสมชาวบ้าน ใช้ปลูกพืชผักเพื่อไว้ใช้รับประทาน เช่น ข้าวโพด มะละกอ เป็นต้น

ภาพที่ 3 การจัดการพื้นที่เกษตรกรรม การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันสัตว์เลื้อย การขุดบ่อเพื่อกักเก็บน้ำ
และการสร้างกระท่อมปลายนาเพื่อใช้ใน ช่วงฤดูทำนา
ที่มา: ผู้นิพนธ์

บริเวณพื้นที่เกษตรกรรมและทุ่งนาชาวบ้านจะสร้างกระท่อมเพื่อเป็นที่พักชั่วคราว การยกพื้นสูง โครงสร้างไม้ทั้งหลัง ผนังใช้ไม้ไผ่สานในการทำผนัง การมุงหลังคาด้วยเกล็ดไม้หรือหญ้าคา แบ่งพื้นที่ออกเป็นส่วนของพื้นที่พักผ่อนและส่วนของห้องนอนที่มีผนังล้อมล้อม บ้านได้ไม่ยึดติดถาวรสามารถ ดึงเข้าและผลักออกจากตัวอาคารเพื่อป้องกันสัตว์ที่จะเข้าไปบนกระท่อม บริเวณใต้ถุนใช้เป็นพื้นที่พักผ่อนในตอนกลางวันและเป็นพื้นที่ประกอบอาหาร ภายในบริเวณจะปลูกไม้ใหญ่เพื่อให้ร่มเงาและปลูกพืชผัก เช่น มะละกอ ถั่วฝักยาว รวมถึงกันรั้วเพื่อใช้เลี้ยงควายในเวลาทำนา ต่างจากกระท่อมในพื้นที่เกษตรกรรมของไทย ซึ่งมีจำนวนลดน้อยลงมาก เพราะการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ การใช้เครื่องจักร การจ้างแรงงาน ชาวนาจึงปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ทำให้บริบทของพื้นที่เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยเฉพาะบริเวณติดกับเส้นทางสัญจรหลัก เพราะการเข้าถึงทำได้ง่ายและไม่จำเป็นกับวิถีชีวิตชาวนายุคใหม่แบบเข้าไป-เย็นกลับ โดยอาศัยร่มเงาของต้นไม้ใหญ่ในพื้นที่ทดแทนกระท่อม

ภาพที่ 4 แบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและการทำงานในพื้นที่เกษตรกรรม
ที่มา: ผู้นิพนธ์

วิถีชีวิตของชุมชนในแขวงคำม่วนยังผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตของชาวนาการหาเลี้ยงปากท้องด้วยการพึ่งพาอาศัยตนเองและทรัพยากรที่มีอยู่ การหาปลาโดยการ ยกยอ ยกสะดุ้ง เก็บผัก ตามทุ่งนา หรือริมหนองน้ำ การหาปลาโดยใช้สวิง ของเด็กหญิงและชายในหน้าฝน และยังมี การเลี้ยงวัว ควายเพื่อใช้ในการทำนา รวมถึงการเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหาร เช่น หมูดำ ไก่ บางหลังเลี้ยงแพะ การปลูกพืชผักสวนครัวไว้เพื่อใช้ในครัวเรือน หรือปลูกบริเวณปลายนา ซึ่งลักษณะของการปลูกพืชผักสวนครัวจะปลูกไว้ในกระถางหรือปลูกลงดินไว้ใกล้กับบริเวณบ้าน เพื่อสะดวกในการใช้สอย พื้นที่ปลูกผักจะทำรั้วไม้จากใช้เศษไม้หรือไม้ไผ่ที่หาได้ในพื้นที่ เพื่อกันแนวเขตเพื่อไม่ให้สัตว์เข้าไปกินผักที่ปลูกไว้ รูปแบบการปลูกจะเป็นแบบผสมผสาน เช่น มะละกอ มะเขือเปราะ กระถิน สับดำ ถั่วฝักยาว อ้อย และปลูกไม้ใหญ่ถัดออกไป เช่น ขนุน มะม่วง มะพร้าว เป็นต้น การแต่งกายของผู้หญิงยังนุ่งผ้าซิ่นลายพื้นถิ่น โปกหัว และสะพายตะกร้าเพื่อออกไปทำนา บ้านบางหลังยังมีจักรเย็บผ้าตั้งอยู่ระเบียงบ้าน เป็นวิถีชีวิตของชุมชนที่ยังคงอัตลักษณ์ของตนไว้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 5 แบบวิถีชีวิตของคนในชุมชน
ที่มา: ผู้นิพนธ์

การวางผังชุมชนและการตั้งบ้านเรือนของลาวพวนในอดีตจะวางเป็นกลุ่มจากความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือความสัมพันธ์จากการนับถือผีหรือบรรพบุรุษเดียวกันและขยายตัวออกไปตามลำดับขั้น หรือมีการขยายตัวไปตามเส้นทางสัญจรหรือในพื้นที่เกษตรกรรม จากศึกษาพบว่า พื้นที่ศึกษาเป็นชุมชนใหม่เพราะรูปแบบการวางผังก็กระจายไปตามเส้นทางสัญจร บ้านแต่ละหลังจะตั้งอยู่ห่างกันและมีพื้นที่โดยรอบเป็นของตนเองและมีรูปแบบภูมิทัศน์ที่แสดงความเป็นพื้นที่ไร่ไถ บ้านแต่ละหลังจะตั้งกระจายอยู่ในพื้นที่ของตนเอง บ้านส่วนใหญ่จะหันหน้าออกมาทางถนนหมายเลข 12 ซึ่งถือเป็นเส้นทางสัญจรหลัก และมีถนนดินลูกรังเป็นเส้นทางสัญจรร้อยละเชื่อมระหว่างถนนหลักกับตัวบ้าน แต่ละหลังจะมีเส้นทางสัญจรร้อยละเป็นของตนเอง เป็นรูปแบบที่ไม่ตายตัว การแบ่งบริเวณบ้านจะแบ่งโดยการปักแนวรั้วไม้ไผ่และเศษไม้เพื่อกั้นบริเวณแนวเขตบ้าน รวมถึงใช้กันแนวเขตเพื่อเลี้ยงสัตว์ในบริเวณบ้าน ใช้กันเขตเพื่อปลูกผักสวนครัว รวมถึงกันเขตในบริเวณพื้นที่เกษตรกรรม เพื่อสร้างแนวเขตและการป้องกันสัตว์เลี้ยงเข้าไปกินต้นข้าว สรุปได้ว่า การวางผังชุมชนของลาวพวนแบบใหม่เปลี่ยนแปลงไป คือ การวางบ้านเรือนกระจายเป็นหลัง มีระยะห่างกัน วางตามแนวถนนที่ตัดผ่าน ไม่วางเป็นกลุ่มเหมือนในอดีต การกระจายตัวของบ้านเรือนจะไปตามเส้นทางสัญจรเป็นแนวยาว แต่ยังคงพื้นที่ทุ่งนา แหล่งน้ำ และป่าชุมชนไว้เพียงแต่ประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของพื้นที่ใหม่ โดยเป็นที่ปลูกข้าวยาวตลอดแนวถนนหมายเลข 12 สลับการขุดบ่อน้ำเพื่อการใช้งาน พื้นที่ป่ามีขนาดเล็กลงและอยู่เพียงบริเวณเชิงเขาเท่านั้น ด้านการออกแบบวางผังบ้านและพื้นที่โดยรอบที่อยู่อาศัย ยังคงมีลักษณะคล้ายกับรูปแบบเดิมคือ ลักษณะเป็นบ้านยกพื้นสูง มีการปรับเปลี่ยนการใช้วัสดุไปบ้างตามยุคสมัย เช่น หลังคามุงสังกะสี แต่รูปแบบบ้านเรือนส่วนใหญ่ยังคงเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเดิมไว้ ด้านการใช้พื้นที่การเลี้ยงสัตว์ เกือบทุกหลังจะปลูกพืชผักสวนครัวไว้ใกล้บ้านรวมถึงการเลี้ยงสัตว์ ตั้งเล้าข้าวและพื้นที่เก็บเกี่ยวใกล้กับตัวบ้านเพื่อความสะดวกในการใช้งาน ปลูกไม้ใหญ่ไม่ผลัดใบไว้ห่างออกไป

ภาพที่ 6 การตั้งบ้านเรือนแบบกระจายตัว และลักษณะงานสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยของชุมชน
ที่มา: ผู้นิพนธ์

รูปแบบบ้านเรือนที่อยู่อาศัยมีความคล้ายคลึงกัน คือ โครงสร้างบ้านทำจากไม้ ยกพื้นสูง ชั้นเดียว หลังคามุงสังกะสี บางหลังยังมุงด้วยหญ้าคาหรือหญ้าแฝก ลักษณะเป็นบ้านยกสูง ประมาณ 1.00-1.50 เมตร ตัวบ้านแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คล้ายกัน คือ ระเบียงหน้าบ้านมีหลังคาคลุม ผนังเปิด 1-3 ด้าน ใช้เป็นพื้นที่รับแขกและพักผ่อน รวมถึงเป็นใช้ทำกิจกรรมของคนในครอบครัว บ้านเรือนส่วนใหญ่มีโครงสร้างคล้ายกันแต่มีรายละเอียดกันสาดริมระเบียง การสร้างครัวแยกจากตัวบ้านอย่างชัดเจน รวมถึงยังมีพื้นที่ซักล้างอยู่ติดกับห้องครัว ซึ่งเป็นรูปแบบของเรือนสมัยก่อน ที่ส่วนบ้านทางซ้ายมือมีการดัดแปลงครัวให้ติดกับตัวบ้านและรูปแบบห้องครัวกลมกลืนกับตัวบ้าน 2 ห้องนอน มีผนังปิดมิดชิดทั้ง 4 ด้าน และ 3 ห้องครัว จะแยกออกจากตัวบ้านอย่างชัดเจนและมีระเบียงหรือทางเชื่อมต่อกับระเบียงหน้าบ้าน ผนังบ้านเป็นไม้ บางหลังใช้ไม้และไม้ไผ่สานร่วมกัน หรือบางหลังเป็นไม้ไผ่สานทั้งหลัง ขนาดของบ้านขึ้นอยู่กับฐานะและเศรษฐกิจในครัวเรือน องค์ประกอบหลักของบ้านที่มีความคล้ายคลึงกันแต่รายละเอียดแต่ละหลังมีความแตกต่างกัน เช่น ผนังไม้จะมีทั้งผนังแนวตั้งและแนวนอน ผนังไม้ไผ่จะสานเป็นตารางขนาดเท่ากัน หรือสานเป็นลวดลายขึ้นอยู่กับความชอบของเจ้าของบ้าน หรือฝีมือช่าง บ้านใดยังคงเป็นบ้านไม้แบบง่ายๆ บางหลังไม่มีราวบันได การใช้งานบริเวณใต้ถุนบ้านแตกต่างกัน เช่น ใช้เป็นพื้นที่พักผ่อน เก็บเครื่องมือและอุปกรณ์เกี่ยวกับการเกษตร เครื่องมือทำมาหากิน เลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย เป็นต้น

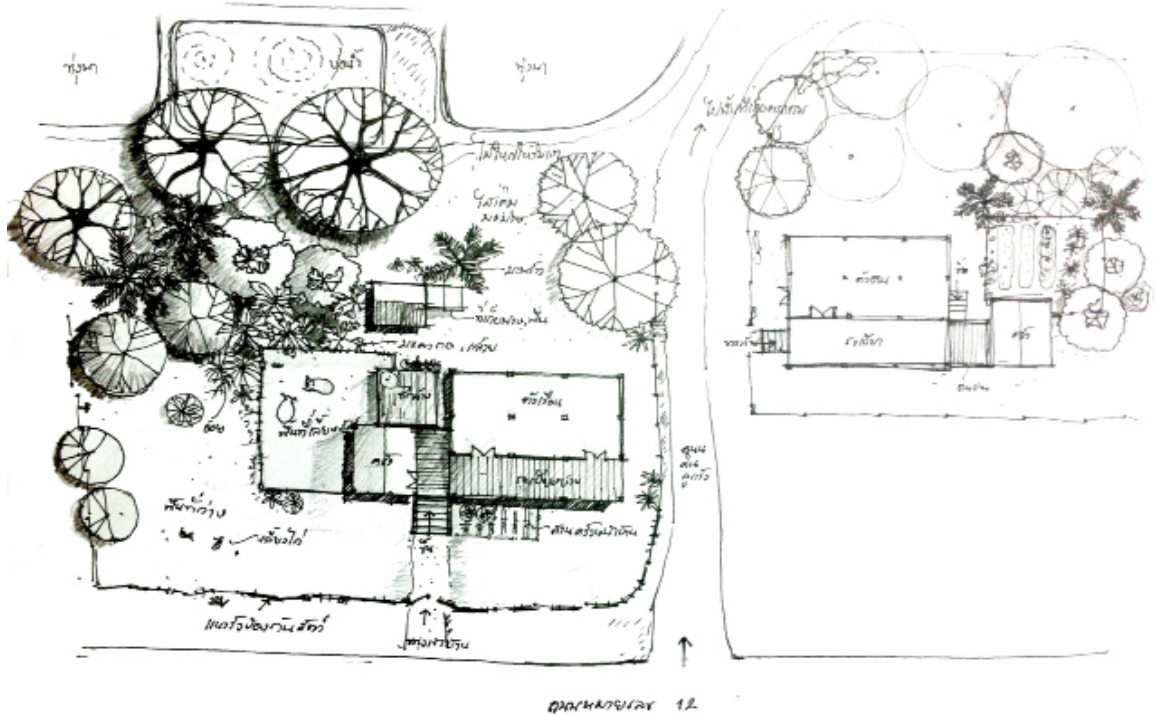

ภาพที่ 7 วิถีชีวิต รูปแบบบ้านเรือน การจัดการพื้นที่ และการประยุกต์ใช้วัสดุ
ที่มา: ผู้นิพนธ์

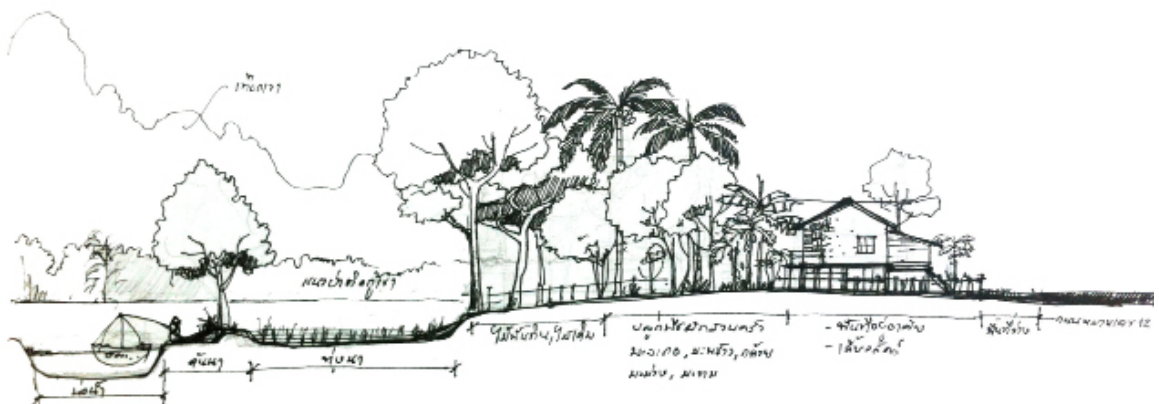
ลักษณะของบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชุมชนเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการวางผังให้เข้ากับลักษณะกายภาพของพื้นที่ตั้ง โดยตั้งบ้านเรือนเกาะเป็นแนวยาวตามเส้นทางการสัญจร แต่รูปแบบและลักษณะของบ้านเรือนที่อยู่อาศัยและการจัดวางพื้นที่โดยรอบยังอัตลักษณ์ ทั้งรูปแบบการวางผัง การตั้งบ้านเรือน พื้นที่เกษตรกรรม ลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัย การจัดการพื้นที่โดยรอบ การแบ่งพื้นที่ใช้สอยในตัวเรือน วัสดุที่ใช้ในการตกแต่งที่ยังคงใช้ไม้เป็นหลักและตกแต่งด้วยไม้ไผ่สาน การจัดการพื้นที่ได้ทุนบ้านสำหรับเป็นพื้นที่อเนกประสงค์ ลำดับการจัดการพื้นที่รอบที่อยู่อาศัยเป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่และพื้นที่สำหรับการเกษตรกรรม

ตารางที่ 1 สรุปรูปแบบภูมิทัศน์พื้นที่ “บ้านเรือนที่อยู่อาศัย” และการใช้พื้นที่โดยรอบ

ภูมิทัศน์พื้นที่	ปัจจัยที่ก่อให้เกิดภูมิทัศน์พื้นที่	รูปแบบ
การตั้งถิ่นฐาน	กลุ่มวัฒนธรรมลาวลุ่ม มีพื้นที่ราบสำหรับการทำนา มีแหล่งน้ำเพียงพอ คำนึงถึงพื้นที่เนินขนาดใหญ่เพื่อตั้งชุมชน น้ำท่วมไม่ถึง	กระจายตัวมาจากหมู่บ้านเดิม อยู่ใกล้พื้นที่เกษตรกรรมของตนเอง เป็นหมู่บ้านขนาดเล็กตั้งชุมชนบริเวณที่ว่างที่เป็นเนิน ปรับเปลี่ยนพื้นที่ราบเป็นพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อยังชีพ
การวางผัง	กลุ่มวัฒนธรรมลาวลุ่ม มีการตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่ม ใกล้แหล่งน้ำ มีพื้นที่ทำการเกษตร มีองค์ประกอบ การวางผังชุมชน คือ กลุ่มบ้าน พุงนา แหล่งน้ำ และป่าไม้	เป็นกลุ่มบ้านขนาดเล็ก บ้านแต่ละหลังกระจายตัว อย่างอิสระ เป็นแนวยาว (Linear) กระจายตัว และหันหน้าเข้าสู่เส้นทางสัญจร บ้านแต่ละหลัง มีการกันเขต และสำหรับเลี้ยงสัตว์ มีการจัดการพื้นที่คล้ายกันแต่มีรูปแบบและขนาดแตกต่างกัน
บ้านเรือนที่อยู่อาศัย	คำนึงถึงลักษณะกายภาพ ผสานกับวัฒนธรรมและสังคม วิถีชีวิต มีการประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้สร้าง ที่อยู่อาศัย ไม้ ไม้ไผ่ หญ้าคา เนื่องจากสภาพสังคมและ เศรษฐกิจเพราะเป็นชุมชนเกษตรกรรม ทำนา และมีความนิยม และความเชื่อแบบเดิม รูปแบบบ้านแบบเดิม ไม่อิงตามกระแสของโลกสมัยใหม่	ลักษณะที่อยู่อาศัย เป็นบ้านยกพื้นสูง มีรูปแบบ คล้ายคลึงกัน แบ่งเรือนออกเป็น 3 ส่วนคือ ระเบียง หน้าบ้าน ใช้สำหรับพักผ่อน รับแขกและทำกิจกรรม ในครัวเรือน ลักษณะกึ่งเปิดกึ่งปิด ตัวบ้านหรือห้องนอน เป็นพื้นที่ปิด มีประตูเข้า 2 ด้าน มีช่องหน้าต่างขนาดเล็ก ห้องครัว ส่วนใหญ่นิยมสร้างแยก มีชานเชื่อมต่อกับระเบียง วัสดุที่ใช้ แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบคือ 1) บ้านไม้ทั้งหลัง 2) บ้านไม้ผสม กับไม้ไผ่บางส่วนเป็นผนัง
การจัดการพื้นที่โดยรอบ ที่อยู่อาศัยและการใช้พืชพรรณ	สืบเนื่องมาจากปัจจัยจากวัฒนธรรม สังคม วิถีชีวิต ของลาว มีภูมิปัญญาการจัดการพื้นที่ให้เกิดประโยชน์ ปลูกพืชที่จำเป็นในการดำรงชีวิต การเลี้ยงสัตว์ เช่น ควาย แพะ ไก่ ไว้ใกล้บ้าน ต้องปลูกพืชผักสวนครัว ไม้ผล เพื่อใช้รับประทาน ปลูกต้นไม้ใหญ่ เพื่อใช้ในการสร้าง ที่อยู่อาศัย	การจัดการพื้นที่แบ่งออกเป็น 1) บริเวณใต้ถุนไว้ สำหรับเก็บเครื่องมือทางการเกษตร เช่น จอบ เสียม ตะกร้า กระบุง สะดุ้ง เป็นต้น บ้านเลี้ยงสัตว์ไว้ใต้ถุนบ้าน หรือใช้เป็นพื้นที่พักผ่อน 2) ยุงข้าว และพื้นที่เลี้ยงสัตว์ ปลูกผักสวนครัว ปลูกไม้ผล เช่น มะละกอ มะม่วง มะพร้าว อ้อย กระถิน เป็นต้น 3) พื้นที่ต้นไม้ใหญ่เป็นต้นไม้ให้ร่มเงา 4) พื้นที่เกษตรกรรม
พื้นที่เกษตรกรรม	จากวัฒนธรรมและสังคม วิถีชีวิต เป็นสังคมเกษตรกรรม ทำนาเป็นอาชีพหลัก มีความรู้และภูมิปัญญาการจัดการพื้นที่และการทำนา มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ขาวนา ต้องพื้นที่เป็นที่ราบ อยู่ระหว่างหุบเขาและถนน ลักษณะดิน อุ่มน้ำได้ดี เป็นแหล่งกักเก็บน้ำ เหมาะสำหรับปลูกข้าว	เป็นพื้นที่ราบอยู่ระหว่างถนนหมายเลข 12 แนวเทือกเขา 1) พุงนา ปลูกข้าวทั้งหมด ไม่พบพืชชนิดอื่น ค้นนาขนาดเล็ก มีไว้สำหรับพื้นที่กักเก็บน้ำ และเดินเท่านั้น บนที่นามีบ่อกักเก็บน้ำ สลับอยู่ในพื้นที่ 2) กระท่อม กระจายตัวอยู่ไม่มาก สถาปัตยกรรมยังคงเอกลักษณ์พื้นถิ่น ยกพื้นสูง แบ่งออกเป็นสองคือส่วนพักผ่อน (ระเบียง) และ ส่วนปิดล้อมใช้เป็นที่อยู่อาศัยช่วงทำนา ภายในบริเวณ ปลูกไม้ใหญ่ให้ร่มเงา ปลูกกล้วย บางพื้นที่มีแนวรั้วกันไว้เพื่อเลี้ยงสัตว์

ภาพที่ 8 การวางบ้านเรือนและพื้นที่โดยรอบ ประกอบด้วย (1) ตัวเรือนเพื่อยอยู่อาศัย (2) พักผ่อนและเก็บอุปกรณ์ทางการเกษตร (3) พื้นที่เลี้ยงสัตว์ (4) ทุ่งข้าว (5) ปลูกพืชผักสวนครัว (6) ไม้รับประทาน (7) ไม้ใช้สอย และ (8) ไม้พุ่มถิ่นใหม่เงา
ที่มา: ผู้นิพนธ์

ภาพที่ 9 ลำดับการจัดการพื้นที่จากถนนสายหลัก-พื้นที่เกษตรกรรม
ที่มา: ผู้นิพนธ์

6. สรุป

ปัจจัยการคงอยู่ของภูมิทัศน์พื้นถิ่น “บ้านเรือนและที่อยู่อาศัย” แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของภูมิทัศน์พื้นถิ่นประเภทบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ได้แก่ (1) วัฒนธรรมและการสืบเชื้อสายลาวซึ่งมีรากวัฒนธรรมลาว “สายภูเลย” ที่มีแนวคิดในการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบลุ่มใกล้แหล่งน้ำ ต้องมีพื้นที่ราบหรือพื้นที่สูงเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย พื้นที่โดยรอบต้องเหมาะสมกับการทำการเกษตร การทำนาปลูกข้าว มีแหล่งน้ำพอเพียง มีพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ และปัจจัยที่ (2) คือ ปัจจัยด้านคติความเชื่อแบบดั้งเดิมของชุมชนที่ส่งผลต่อการเลือกพื้นที่ตั้งและการวางผังชุมชนตามคติความเชื่อเดิม คือ ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 อย่างได้แก่ กลุ่มบ้าน ทุ่งนา แหล่งน้ำ และป่าไม้ แต่ด้วยข้อจำกัดของที่ตั้งชุมชนใหม่และการประยุกต์ใช้จึงยังรักษารูปแบบองค์ประกอบด้านที่อยู่อาศัย ทุ่งนา แหล่งน้ำ แต่การตั้งบ้านเรือนจะวางไปตามแนวถนนหมายเลข 12 วางกระจายและมีระยะห่างกัน และปัจจัยที่ 3 คือ รูปแบบวิถีชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรม การทำนา การพึ่งพาตนเอง ไม่ยึดติดและตามสังคมภายนอกแม้ว่าในพื้นที่จะมีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม มีความเจริญทางด้านการคมนาคมขนส่ง การสื่อสารและเทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่ไม่ได้มีผลกระทบต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบการวางผังและพื้นที่อยู่อาศัยของชาว สปป.ลาว เพราะตลอดพื้นที่ศึกษายังคงพบเรือนพื้นถิ่นที่มีอัตลักษณ์แบบลาวพวน คือ การวางผังชุมชนของลาวพวนแบบใหม่เปลี่ยนแปลงไป คือ การวางบ้านเรือนกระจายเป็นหลังเว้นระยะห่างระหว่างตัวบ้านแต่ละหลัง ไม่วางเป็นกลุ่มเหมือนในอดีต การกระจายตัวของบ้านเรือนจะไปตามเส้นทางสัญจรเป็นแนวยาว แต่ยังคงพื้นที่ทุ่งนา แหล่งน้ำ และป่าชุมชนไว้เพียงแต่ประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของพื้นที่ใหม่ โดยเป็นที่ปลูกข้าวยาวตลอดแนวถนนหมายเลข 12 สลับการขุดบ่อน้ำเพื่อการใช้งาน พื้นที่ป่ามีขนาดเล็กลงและอยู่เพียงบริเวณเชิงเขาเท่านั้น ด้านรูปแบบที่อยู่อาศัยคล้ายกับรูปแบบเดิมคือ ลักษณะเป็นบ้านยกพื้นสูง รูปแบบเรือนที่อยู่อาศัย การแบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็น ขาน (ห้องรับแขก) ห้องนอน และครัว รวมถึงเทคนิคการก่อสร้าง การเลือกใช้วัสดุที่เป็นไม้ไผ่ มีการปรับเปลี่ยนการใช้วัสดุไปบ้างตามยุคสมัย เช่น หลังคามุงสังกะสี แต่รูปแบบบ้านเรือนส่วนใหญ่ยังคงเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเดิมไว้ ตลอดจนการวางผังบ้านและการจัดการพื้นที่โดยรอบที่ยังคงรูปแบบเดิม คือ ด้านล่างใช้เป็นพื้นที่การเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงแพะ วัว ควาย ไก่ เกือบอุปกรณ์และผักผ่อน บ้านทุกหลังจะปลูกพืชผักสวนครัวไว้ใกล้บ้านรวมถึงการเลี้ยงสัตว์ ตักเล้าข้าวและพื้นที่เก็บฟืนไว้ใกล้กับตัวบ้านเพื่อความสะดวกในการใช้งาน ปลูกไม้ใหญ่ไม้ผลไว้ห่างออกไป และชุมชนจะถูกโอบล้อมโดยทุ่งนาสีเขียว ป่าไม้เชิงเขาและเทือกเขายาวตลอดแนว เกิดเป็นรูปแบบภูมิทัศน์พื้นถิ่นที่ยังคงความสวยงามเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนบนถนนหมายเลข 12 แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

7. เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร เกิดศิริ. (2551). *ชุมชนกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: อูษาคเนย์.
- นพดล ตั้งสกุล. (2555). *แบบแผนที่วางในเรือนพื้นถิ่นชาติพันธุ์ไทยลาวในภาคอีสานและ สปป.ลาว*. รายงานสรุปผลการวิจัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2552-2555 โครงการวิจัย การศึกษาแบบองค์รวมของการปรับตัวในบริบทที่แตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทย-ลาว ในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลางของประเทศไทย.
- นวนัฐ โอศิริ. (2545). ภูมิทัศน์พื้นถิ่น ภูมิปัญญาเพื่อการประหยัดพลังงานและการพัฒนาอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาหมู่บ้านตาลเหนือ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่. ใน *การประชุมสารศาสตร์: การประชุมวิชาการประจำปีสถาปัตยกรรมและศาสตร์ ครั้งที่ 6 ฉบับการวางแผนภาคและผังเมือง ภูมิสถาปัตยกรรม 1*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญมี เทบสีเมือง. (2553). *ความเป็นมาของชนชาติลาว การตั้งถิ่นฐานและการสถาปนาอาณาจักร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ บริษัทสถาตา พับลิเคชั่น จำกัด.
- พยนต์ ทิมเจริญ. (2537). สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว “การเมืองการปกครอง”. ใน *เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “แนวทางการวิจัยลาวศึกษา ในประเทศไทย”*. วันที่ 22-23 สิงหาคม 2537 ณ โรงแรมโฆษะจังหวัดขอนแก่น. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สถาบันศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- วิทย์ บัณฑิตกุล. (2555). *สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*. หนังสือชุดประชาคมอาเซียน .กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์ จำกัด.
- ศนิ ลัมทองสกุล. (2549). ภูมิทัศน์พื้นถิ่นของหมู่บ้านชนบทในชุมชนชาวมุสลิมในประเทศไทย. *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมและการวางผัง*, 5(4), 26-36.
- อรศิริ ปานินท์ และนพดล จันทวีระ. (2555). *รายงานสรุปผลการวิจัย ลาวพวน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อำภา บัวระภา. (2557). ภูมิทัศน์พื้นถิ่น อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. *วารสารหน้าจั่ว (เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในมิติสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์วัฒนธรรม)*, 27(3), 45-56.